

FİNANSAL OKURYAZARLIK: HARRAN ÜNİVERSİTESİ SURUÇ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Emel ABA ŞENBAYRAM*

ÖZET

Bireylerin sahip olduğu finansal bilgi, günümüz ekonomik koşullarında sahip olunması gereken en önemli değerlerden biridir. Zira günümüzde paraya sahip olmak kadar o parayı nasıl ve ne kadarının değere dönüştürüleceğini bilmek de oldukça önemlidir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık sadece uzman kişilere değil tüm bireylere -en azından yeterli düzeyde- mahsustur. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı finansal okuryazarlık konusunu teorik olarak incelemek ve Harran Üniversitesi Suruç Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin finansal bilgi düzeyini belirlemektir. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde Meslek Yüksekokulu'nda Bankacılık, Sigortacılık ve Finans, Büro ve Yönetici Asistanlığı ve İşletme Yönetimi olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır. Araştırma kapsamındaki bölümlerde 42'si İşletme Yönetimi, 37'si Bankacılık Sigortacılık ve Finans ve 23'ü Büro Yönetimi olmak üzere 107'si aktif, toplam 121 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Araştırma verileri 102 öğrencinin katılımı ile yüz yüze olmak suretiyle anket aracılığı ile toplanmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyleri, frekans yüzde dağılımlarıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki farklılığın tespitinde Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Bankacılık, Sigortacılık ve Finans Bölümü öğrencilerinin ekonomi ve finans bilgilerinin diğer iki bölüm öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ve öğrencilerin genel finansal okuryazarlık düzeylerinin yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi Düzeyi, Meslek Yüksekokulu

ABSTRACT

The financial information of individuals is one of the most important values to be possessed in today's economic conditions. For now, as much as having money, it is important to know how and how much money will be converted in to value. Therefore, financial literacy is not just for experts, but for all individuals - at least at an adequate

* Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi Suruç Meslek Yüksekokulu, Bankacılık, Sigortacılık ve Finans Bölümü, emel.aba@harran.edu.tr

level. In this context, the main purpose of this study is to examine the financial literacy subject in theory and to determine the financial knowledge level of the students of Harran University Suruç Vocational School. There are three departments in the Vocational School: Banking, Insurance and Finance, Office and Executive Assistantship and Business Management. In these sections covered by these search, there are 121 registered students, 107 of which are Business Management, 37 are Banking Insurance and Finance and 23 are Office Management. The survey data were collected through a question naire with the participation of 102 students. Financial literacy levels have been tried to be determined by frequency percent age distributions. In addition, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis H test were used to determine the difference between the students' financial literacy levels and demographic characteristics. As a result of the analyzes, it was determined that the students of the Banking, Insurance and Finance Department had higher economic and financial information than the other two students and that the students' general financial literacy levels were adequate.

Keywords: Financial Literacy, Financial Knowledge Level, Vocational School

GİRİŞ

Günümüzde bireylerin ne kadar para kazandığı değil kazandıkları parayı nasıl ve nereye harcadığı, söz konusu bu parayla nasıl ve ne kadar yatırım yapılabileceği önemlidir. Bireyin kazancı ile masrafı arasındaki farkı arttırmak ve bu farkı birikime dönüştürebilme kabiliyeti ise ancak finansal okuryazarlık ile mümkün olacaktır.

Finansal okuryazarlık ulusal ve uluslararası tüm ekonomik platformda üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Küreselleşmenin de etkisi ile teknoloji ve ekonomideki dinamizm, finansal farkındalığın önemini kanıtlar niteliktedir. Finansal ürün ve araçlardaki çeşitlilik, ödeme ve tasarruf yöntemlerinin artması, sektörlere ilişkin sözleşmelerin karmaşıklığı gibi birçok unsur finans bilgisinin edinim ve kullanım kabiliyetinin önemini arttırmaktadır. Özellikle finansal dalgalanmaların ulusal ve uluslararası boyuttaki hızlı yayılma etkisi

düşünüldüğünde finansal okuryazarlığın gerekliliğın bireysel açıdan da önemini açıklamaktadır.

Finansal okuryazarlık hususunda uluslararası alanda yapılan çalışmalara paralel olarak ülkemizde de 2015 yılında Başbakanlık tarafından ‘Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları’ konulu genelge ile söz konusu alanda çalışmalar başlamıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Borsa İstanbul, FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği) gibi çok sayıda kuruluş finansal farkındalık yaratmak adına yaptıkları çalışmalarla özellikle gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması hedeflenmektedir. Bu hususta başta üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amacıyla finans derslerine ek olarak özel eğitim programları düzenlenmiştir.

Literatürde finansal okuryazarlığın ölçülmesinde üniversite öğrencileri, hane halkı, girişimci, akademisyen gibi birçok farklı hedef kitle ile yapılan çalışmalarda birçok farklı değişken kullanılmıştır. Bu çalışmada da, Harran Üniversitesi Sुरुç Meslek Yüksekokulu’nda 20017-2018 döneminde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, temel ve güncel finansal göstergeler ve basit faiz hesaplamaları aracılığı ile incelenmeye çalışılmıştır.

1. Finansal Okuryazarlık

Son yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve doğal kaynaklardaki yetersizlikler, ülkeleri toplumların finans ve tasarruf bilincinin artırılması hususunda seferberliğe zorlamaktadır. Özellikle ekonomideki kırılganlık, toplumun bu konuda bilinçlenmesi gerekliliğini göstermektedir. Bu sebeple bireylerin finansal farkındalığını sağlamak ve tasarruf bilinci aşılacak ülkelerin öncelikli politikalarından birisidir. Bu konuda akademik alanda da çok sayıda çalışma yapılmış ve neredeyse hepsinin ortak vurgusu finansal farkındalığın genelden özele tüm tarafların sahip olması gerektiği yönündedir.

Finans; insanların ihtiyaç duyduğu nakit, nakde çevrilebilir değerler ve vadesiz mevduat gibi fonların sağlanması ve bunların etkili bir şekilde kullanılmasıdır. Bireylerin bu fonları etkin bir şekilde kullanabilmeleri için gerekli bilgi ve

beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bu bilgi ve beceriye sahip olmak da finansal okuryazarlık kavramını gündeme getirmiştir. (Demir ve Diğ., 2016:431). Finansal okuryazarlık ise bütçeleme, tasarruf, yatırım, ödünç alma/verme, sigortalama, çeşitlendirme ve gelir-gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalar gibi finansal müşterilerin finansal ürün/hizmet ve kavramlar hakkında bilgi ve becerilerini geliştirmelerini, finansal risk ve fırsatları daha iyi görmelerini, daha bilinçli tercih yapmalarını, nereden yardım almaları gerektiğini ve finansal refahlarını arttırmak için bunun dışındaki diğer tüm faaliyetleri etkin bir şekilde yapmalarını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Temizel, 2010: 5-7).

Geniş bir literatüre sahip olan finansal okuryazarlık ile ilgili tek bir tanımlama yapmak mümkün olmamaktadır. Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilen A. Lusardi (2008)'ye göre finansal okuryazarlık, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Temel finansal okuryazarlığın, bireylerin temel ekonomik kavramları bilinirliği, temel finansal aritmetik işlemleri yapabilirliği ve risk dağıtımını ile ilgili bilgi düzeyinin ölçülebilirliğine yönelik sorulara açıklık getirmektedir. İleri düzey finansal okuryazarlık ise, risk ve getiri arasındaki ilişkinin bilinmesi, tahvil, hisse senedi ve yatırım fonlarının özellikleri ve temel varlık fiyatlamasının anlaşılabilirliğine yönelik sorulara açıklık getirmektedir. (Şahin ve Barış, 2017: 79).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ise finansal okuryazarlığı, tüketicilerin bilinçli kararlar almaları, yardıma ihtiyaç duyduklarında nereye başvurabileceklerini bilmeleri ve finansal refahlarını yükseltecek diğer eylemleri gerçekleştirmeleri için bilgi ve/veya objektif tavsiyeler yardımıyla finansal ürünlere, kavramlara yönelik anlayışlarını iyileştirmesi, finansal risk ve fırsatlar karşısında daha fazla farkında olabilmek için yeteneklerini geliştirmesi süreci olarak tanımlamaktadır (OECD, 2013:144). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ise finansal okuryazarlığı, “bireyin bütçesini yönetirken etkili ve bilinçli kararlar vermesini sağlayan finansal bilgiye sahip olması ve bu kararlar yoluyla kişisel finansal refahını artırma becerisidir” şeklinde tanımlamıştır (TCMB, 2015:5).

Finansal okuryazarlık, bireylerin harcamalarını gelirlerine göre şekillendirirken mevcut şartlarda en iyi hayat standardına erişebilmek ve mümkün oldukça yapılabilecek birikim ve yatırımların akıllıca değerlendirebilme ve yönetebilme kabiliyetidir. Söz konusu kabiliyet ise ancak küçük yaşlarda ailenin yönlendirmesi ile kazandırılabilir. Akabinde alınacak finansal eğitim, finansal okuryazarlık becerisinde oldukça önemlidir. Bu noktada özellikle üniversite öğrencilerinin finansal birikimin sağlanması ve kullanabilmeleri yönünde yapılına girişimler oldukça önemlidir.

Gençlerin finansal konuları takip etmesi, anlaması ve yorumlaması, ileriki yaşlarında karşılaşacakları finansal krizlerle başa çıkabilmelerini kolaylaştıracak ve kendi çözüm yöntemlerini bulmaları konusunda yardımcı olacaktır. Genç nüfusun finansal okuryazarlık düzeyinin gelişimi, gelecekte bu konuda yaşanabilecek olası problemleri azaltabilecek ya da önleyebilecektir (Er ve Taylan, 2017:299).

2. Literatür Özeti

Ulusal ve uluslararası kuruluşlarca da üzerinde önemle durulan konulardan biri olan finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı hedef kitleler baz alınmıştır. Brown ve arkadaşları (2006) işletmelere yönelik çalışma yürütürken Atkinson ve Messy (2012), Bönte ve Filipiak (2012), Disney ve Gathergood (2013), Fettahoğlu (2015) ise hedef kitlesini hane halkı olarak belirlemiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerine yönelik yürütülen çalışmalara Şamiloğlu vd. (2016), Chen ve Volpe (1998) , Beal ve Delpachitra (2003), Cude vd. (2006), Temizel ve Bayram(2011), Kılıç vd. (2015), Alkaya ve Yağlı (2015), Sarıgül (2014) örnek verilebilir.

Chen ve Volpe (1998) hedef kitlesinin üniversite öğrencilerinden oluşan çalışmalarında öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş, iş deneyim gibi karakteristik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin söz konusu karakteristik özelliklerine göre farklılık gösterdiği, finansal okuryazarlık düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı ve bu yetersizliğin almış oldukları finans eğitiminin yetersizliğinden

kaynaklandığı tespit edilmiştir. Yine benzer bir çalışma Sarıgül (2014)'e aittir. Yazar Konya'daki üç üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yetersizliğini tespit etmiştir.

Öztürk ve Demir (2015) akademik personelin finansal okuryazarlık ve para yönetimi konularında finansal bilgileri, finansal davranışları ve finansal tutumlarını sınyarak finansal okuryazarlıkları düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yeterli ölçüde olduğu ancak yine de finansal eğitime ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Ergün, Şahin ve Ergin (2014), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencilerin de demografik faktörlerin finansal okuryazarlık düzeylerini etkileyip etkilemediğini tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, öğretim şekline, cinsiyete ve aylık ortalama hane gelirine göre değiştiği tespit edilmiştir.

Seyrek ve Gül (2017) Gaziantep Üniversitesi'nde öğrenim gören 400 öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyinin girişimcilik niyetleri ile arasındaki ilişki araştırılmış ve araştırma sonucunda öğrencilerin girişimcilik niyetinin cinsiyete, fakülteye, sınıfa göre farklılık gösterdiği bilgisi elde edilirken, finansal okuryazarlığın girişimcilik niyeti üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde bireylerin parayı elde etmeleri kadar parayı nasıl yönetecekleri ve ne şekilde tekrar artı bir değere dönüştürebilecekleri oldukça önemlidir. Sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan sosyoekonomik koşullar, bireyleri artan finansal ürün, hizmet ve araç çeşitliliği ve karmaşıklığı ile baş edebilme becerisini gerekli kılmaktadır. Bireylerin maddi menfaatlerini doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren her türlü bilgi olarak ifade edilebilen finansal

okuryazarlık, günümüz ekonomik şartlarda elde edilmesi kaçınılmaz bir değerdir. Bu noktadan hareketle, çalışmada sınırlı maddi imkâna sahip olan, Suruç Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın kapsamında hedef kitleyi Harran Üniversitesi Suruç Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde Meslek Yüksekokulu'nda Bankacılık, Sigortacılık ve Finans, Büro ve Yönetici Asistanlığı ve İşletme Yönetimi olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır. Ayrıca araştırma kapsamındaki bölümlerde 42'si İşletme Yönetimi, 37'si Bankacılık Sigortacılık ve Finans ve 23'ü Büro Yönetimi olmak üzere 107'si aktif, toplam 121 kayıtlı öğrenci olduğu belirlenmiştir. Aktif 107 öğrenci arasından, 5 öğrenci anket doldurmayı reddederken 102 öğrenciden veriler toplanabilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden olan kolayda örneklem tercih edilmiş ve araştırma yüz yüze uygulanmak suretiyle 30.04.2018-14.05.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırmada birincil veri toplama yöntemlerinden biri olan anket uygulaması kullanılmıştır. Araştırmada, Kılıç ve Diğ. (2015)'nin Gaziantep Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla hazırlayıp uygulamış oldukları anket formu referans alınarak kullanılmıştır. Anket formu sekiz bölüm ve 48 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümünde demografik sorular yer alırken diğer bölümlerde ise finansal okuryazarlık bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla ikinci bölümde, öğrencilerin genel ekonomi ve finans, üçüncü bölümde bankacılık, dördüncü bölümde emeklilik ve sigortacılık, beşinci bölümde finansal tablolar, altıncı bölümde yatırım, yedinci bölümde vergi ve mevzuat ve sekizinci bölümde de genel matematik ve faiz hesaplamaları konusunda bilgiler yer almaktadır. İkinci ve yedinci bölümler

arasındaki 6 bölüm “Doğru”, “Yanlış” ve “Fikrim Yok” cevap seçenekleri ile sorulan sorulardan oluşmaktadır. Sekizinci bölüm ise matematik ve faiz hesaplamaları ile ilgili çoktan seçmeli soruları içermektedir. Ayrıca öğrencilerin finans gündemini takip edip etmediklerini gözlemlemek amacıyla tüm sorular içerisinde 6 soru belirlenerek yeni bir alt kategori oluşturulmuştur. Finans gündemi başlığı altında incelenen bu sorular ikinci, altıncı, on altıncı, on yedinci, yirmi dokuzuncu ve otuz üçüncü sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin analizinde kullanılan tanımlayıcı analizler kapsamında frekans ve yüzde analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin elde edilmesinde SPSS 16.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik paket programından yararlanılmıştır. Ayrıca verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespiti için Kolmogorov-Smirnov (K-S) testinden yararlanılmış ve normal dağılım olmaması sebebiyle parametrik olmayan testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, yaş ve cinsiyet gibi demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olup olmadığının tespitine yönelik oluşturulan hipotezlerin test edilmesinde alt grup değişken sayıları dikkate alınarak Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

4. Bulgular ve Değerlendirme

4.1. Demografik Bulgular

Tablo 1’deki demografik özellikler incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin 50’si (%49) kadın, 52’si (%51) erkektir. Bu öğrencilerden 48’i (%47.1) 1. sınıf, 54’ü (%52.9) 2. sınıf öğrencisidir. Ayrıca katılımcıların 42’si (%41.2) İşletme Yönetimi Bölümü öğrencisi iken, 37’si (%36.3) Bankacılık, Sigortacılık ve Finans Bölümü ve 43’ü (%42.2) Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Bölümü öğrencisidir. Söz konusu öğrencilerin 85’i (%83.3) 15-24 yaş aralığında ve 17’sinin ise (16.7) 25-34 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		F	%
Cinsiyet	Erkek	52	51
	Bayan	50	49
Yaş	15-24	85	83.3
	25-34	17	16.7
Bölüm	İşletme	42	41.2
	Bankacılık, Sigortacılık ve Finans	43	42.2
	Büro Yönetimi	17	16.7
Sınıf	Birinci Sınıf	48	47.1
	İkinci Sınıf	54	52.9
Babanızın Eğitim Durumu Nedir?	Okuryazar Değil	23	22.5
	Okuryazar	16	15.7
	İlköğretim	59	57.8
	Lise	4	3.9
	Lisans	0	0
	Yüksek Lisans	0	0
Annenizin Eğitim Durumu Nedir?	Okuryazar Değil	45	44.1
	Okuryazar	13	12.7
	İlköğretim	44	43.1
	Lise	0	0
	Lisans	0	0
	Yüksek Lisans	0	0

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumu incelendiğinde katılımcıların babalarının %57'sinden fazlasının ilköğretim mezunu olduğu ve %22.5'nin ise okuryazar olmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların annelerinin %44.5'i okuryazar olmadığı ve %43.1'inin ise ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kredi kartı kullanımı düzeylerine bakıldığında 60'ı (%58.8) kredi kartı kullanmadığını belirtirken, 42'si (%41.2) kredi kartı kullandığını belirtmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin 61'i (%59.8) internet bankacılığını kullandığı, 41'i (%40.2) ise internet bankacılığını kullanmadığı görülmektedir. Yine öğrencilerin 11'i (%10.7) bireysel emeklilik sistemine katılımı var iken 91'nin (%89.2) ise bireysel emeklilik sistemine katılımının bulunmadığı tespit edilmiştir. Kredi kartı kullanım düzeyi, bireysel emeklilik sistemine katılım ve internet bankacılığının kullanımı ile ilgili sorulara verilen cevapların bölümlere göre dağılımı Tablo 2'

de yer almaktadır. Tabloya göre her üç bölüm öğrencilerinin de bireysel emeklilik sistemine katılımlarının düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan işletme ve bankacılık bölümlerindeki öğrencilerin yarısından fazlasının internet bankacılığı ve kredi kartı kullandıkları görülmektedir.

Tablo 2. Kredi Kartı ve İnternet Bankacılığı Kullanım ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımın Bölümlere Göre Dağılımı

Bölümünüz?	Kredi Kart Kullanıyor Musunuz?		Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımanız Var mı?		İnternet Bankacılığını Kullanıyor musunuz?	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Büro Yönetimi	12	5	6	11	8	9
İşletme Yönetimi	26	16	4	38	30	12
Bankacılık. Sigortacılık ve Finans	22	21	1	42	23	20
Toplam	60	42	11	91	61	41

Son yıllarda tüketim çılgınlığı ile birlikte kullanımı ve mağduriyeti de oldukça yüksek olan kredi kartı en çok tercih edilen ödeme araçlarından biridir. Doğru kullanıldığında bireylere birçok açıdan avantaj sağlayabilen kredi kartı bireylere bütçe planlaması noktasında yardımcı olmaktadır. Özellikle ödemenin ertelenmesi ve faizsiz ödeme imkânı söz konusu avantajlardan birkaçıdır. Söz konusu avantajların elde edilebilmesi ise finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgilidir. Bu noktadan hareketle öğrencilerin kredi kartı kullanımlarının okudukları bölümlere göre dağılımları incelendiğinde her bölüm mevcudunun yarısından fazlasının kredi kartı kullandığı görülmektedir. Buna paralel olarak öğrencilerin internet bankacılığını kullanım düzeyleri ise yine her bölüm mevcudunun yarısından fazlasının internet bankacılığı kullandığı görülmektedir. Öte yandan bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyleri incelendiğinde ise bölümlerin her üçünde de öğrencilerin tamamına yakını sisteme katılımının olmadığını belirtmiştir.

4.2. Finansal Gündeme İlişkin Bulgular

Kitle iletişim araçlarının artması ve ulaşılabilirliğinin kolaylaşması bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmaktadır. Özellikle yoğun ders yükü altında finansal gündemi takip edemediklerini dile getiren öğrencilerin başta internet olmak üzere birçok iletişim aracı ile bu sorunu minimize edebilmeleri mümkündür. Öğrencilerin finansal gündemi ne ölçüde takip ettiklerinin tespiti için finansal gündem başlığı altında yer alan sorulara yöneltilen cevaplar Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Finansal Gündem Sorularına Verilen Cevapların Tespiti

	Doğru	%	Yanlış	%	Fikrim Yok	%
Türkiye'de enflasyon oranları %10'un altındadır.	13	12.7	72	70.6	17	16.7
Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul'dur.	73	71.6	14	13.7	15	14.7
EFT aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır.	9	8.8	81	79.5	12	13.7
Türkiye'de emeklilik yaşı herkes için 65'tir.	31	30.4	59	57.8	12	11.8
Türkiye'de KDV oranı bütün ürünlerde %18 olarak uygulanmaktadır.	30	29.4	58	56.9	14	13.7

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin genel olarak çoğunluğunun finansal gündemi bir şekilde takip ettiği söylenebilir. Finans ve muhasebe derslerinde de öğrenmiş olmaları gerektiği gibi “Türkiye’de enflasyon oranları %10’un altındadır” ifadesinin öğrencilerin % 70’inden fazlası yanlış olduğunu doğrularken, yine “Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul’dur” ifadesine öğrencilerin %71.6’sı doğru cevap vermiştir.” EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır” ifadesine öğrencilerin %79.5’inin yanlış cevap vermesinde, Tablo 2’de de görüldüğü gibi internet bankacılığı kullananların etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan “Türkiye’de emeklilik yaşı herkes için 65’tir” ifadesinin öğrencilerin %57

‘sinden fazlası “yanlış” cevabını vererek doğru bildiklerini kanıtlarken %30.4 ‘ünün ise emeklilik yaşı ile ilgili gündemdeki yanlış haberlerden etkilendikleri görülmektedir. Ayrıca bu duruma öğrencilerin finansal gündemini takip etme sıklığının belirsiz olmasının da etkili olduğu söylenebilir. Öğrencilerin %56.9’u “Türkiye’de KDV oranı bütün ürünlerde %18 olarak uygulanmaktadır” ifadesinin yanlış olduğunu bilirken %29.4’ü ifadenin doğru olduğunu belirterek yanılığa düşmüştür. Öğrencilerin muhasebe derslerindeki KDV hesaplamalarda KDV oranını her zaman % 18 olarak dikkate almaları söz konusu yanılığa sebep olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin finansal gündemi takip edip etmediklerinin tespiti için yöneltilen son soru ise “Amerikan doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir? “Bu soruya öğrencilerin 21’ (%20.4) Amerikan doları, 25’i (%24.5) Euro ve 56’sı (%54.9) Sterlin cevabını vermiştir.

Yukarda yapılan açıklamalar, öğrencilerin finansal gündemi takip edebilmeleri adına -müfredat dışında- yapılmış olan ek derslerin öğrenciler için yararlı olduğunu göstermektedir. Öte yandan öğrencilerin kolay erişim sağlayabilecekleri iletişim araçları vasıtasıyla finansal gündeme ilişkin bilgilerini güncel tutmaya çalışmalıdırlar.

4.3. Temel Düzey Ekonomi ve Finans Bilgisine İlişkin Bulgular

Moore (2003)’a göre, finansal okuryazarlığı doğrudan ölçmek de mümkün değildir. Bu nedenle finansal okuryazarlığı ölçebilmek için bir takım göstergeler kullanılmaktadır. Kullanılan göstergeler bazen temel ekonomik terimleri bilmekle ilişkilendirilirken, bazen temel faiz hesaplamalarını yapabiliyor olmakla, bazen de finansal kurumları ve bireysel finansı bilmek ile ilişkilendirilmektedir (Tuna ve Ulu. 2016:129).

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesinde farklı ölçütlerin kullanılmasında, okuryazarlıklarını etkileyen yaş, eğitim, cinsiyet ebeveyn eğitim ve gelir düzeyi, toplum gibi faktörler etkili olabilmektedir. Bu hususa Nidar ve Bestari’nin 2012’de yapmış oldukları çalışma örnek gösterilebilir. Yazarların Endonezya’daki Padjadjaron Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ve buna etki eden faktörleri belirlemek amacıyla

yapmış oldukları çalışma sonucunda öğrencilerin bireysel finansal okuryazarlık düzeylerinin yatırım, kredi ve sigortacılık alanlarında düşük olduğu ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin eğitim düzeyi, fakülte, bireysel gelir düzeyi, ailenin gelir düzeyi, aileden edinilen bilgi faktörlerinin de öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini etkileyen önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin temel düzey ekonomi ve finans bilgisinin tespit edilmesi amacıyla yöneltilen sorulara verilen cevapların bölümlere göre dağılımı Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Temel Düzey Ekonomi ve Finans Bilgisinin Bölümlere Göre Dağılımı

	Büro Yönetimi			İşletme Yönetimi			Bankacılık ve Sigortacılık		
	D	Y	FY	D	Y	FY	D	Y	FY
Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır	% 64.7	% 11.8	% 23.5	% 69.0	% 11.9	% 19.0	% 88.4	% 4.7	% 7.0
Türkiye'de enflasyon oranları %10'un altındadır.	% 5.9	% 70.6	% 23.5	% 23.8	% 54.8	% 21.4	% 4.7	% 86.0	% 9.3
Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır.	% 5.9	% 58.8	% 35.3	% 23.8	% 59.5	% 16.7	% 9.3	% 88.4	% 2.3
Bir evi kiralamak, ev satın almaya kıyasla finansal açıdan bütçenizi daha rahat kullanmanızı sağlar.	% 70.6	% 17.6	% 11.8	% 76.2	% 14.3	% 9.5	% 81.4	% 2.3	% 16.3
Borsalarda sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır.	% 17.6	% 52.9	% 29.4	% 9.5	% 73.8	% 16.7	% 11.6	% 83.7	% 4.7

Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul'dur.	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	64.7	11.8	23.5	59.5	21.4	19.0	86.0	7.0	7.0
Vadesiz mevduat hesabı faiz kazancı sağlar.	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	35.3	35.3	29.4	16.7	71.4	11.9	2.3	97.7	0.0
Ons, altın gibi kıymetli madenlerin ölçü birimidir.	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	52.9	11.8	35.3	76.2	14.3	9.5	93.0	7.0	0.0

*D: Doğru. Y: Yanlış. FY: Fikrim Yok

Tablo 4 genel olarak değerlendirildiğinde, diğer iki bölüm öğrencilerine nazaran Bankacılık. Sigortacılık ve Finans Bölümü öğrencilerinin sayıları da dikkate alındığında ekonomi ve finans bilgilerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Söz konusu bu durumun öğrencilerin almış oldukları dersler ve içerikleri ile doğrudan ilgili olduğu açıktır.

4.4. Verilerin Normallik Testi

Farklılık hipotezlerinin test edilmesinde hangi test türünün uygun olacağının belirlenebilmesi için verilerin normal dağılıp dağılmadığını gözlemleyebilmek amacıyla normallik testi yapılmıştır. Bunun içinde Kolmogorov-Smirnov (K-S) testinden yararlanılmış ve verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediği belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Bir serinin normal dağılım gösterebilmesi için Asymp. Sig (anlamlılık) satırındaki değerlerin istatistiksel anlamlılık hesaplamalarında sınır kabul edilen 0.05'den büyük olması gerekmektedir (Kul, 2014:12). Ancak söz konusu tabloda yer alan değişkenlere bakıldığında elde edilen tüm değerlerin 0,05'den küçük olduğu tespit edilmiş ve bu durum ise verilerin normal bir dağılım göstermediği sonucunu ortaya koymuştur. Bu noktadan hareketle farklılık hipotezlerinin test edilmesinde yönelik yapılacak testlerde alt grup değişken sayıları dikkate alınarak Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 5. Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçlar

		E-F	BB	E-S	FT	Y	V-M	M-F
N		102	102	102	102	102	102	102
Normal Parametreler	Ort.	1,6894	1,5657	1,6026	1,5668	1,8241	1,6122	2,5014
	Std. Sapma	,27945	,31991	,72810	,44706	,35130	,64451	,65344
Aşırı Farklar	Mutlak	,202	,178	,241	,193	,211	,201	,210
	Pozitif	,202	,178	,226	,193	,211	,201	,210
	Negatif	-,141	-,136	-,241	-,102	-,149	-,171	-,094
Kolmogorov-Smirnov Z		2,041	1,797	2,435	1,940	2,090	1,991	2,032
Asymp. Sig. (2-tailed)		,000	,003	,000	,001	,000	,001	,001

E-F: Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans

E-S: Emeklilik ve Sigortacılık

Y: Yatırım

M-F: Matematik ve Faiz Hesaplamaları

BB: Bireysel Bankacılık

FT: Finansal Tablolar

V-M: Vergi ve Mevzuat

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olup olmadığının tespitine yönelik oluşturulan hipotezler şöyledir:

H1: Katılımcıların finansal okuryazarlık konulu ankete vermiş olduğu cevaplar cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H2: Katılımcıların finansal okuryazarlık konulu ankete vermiş olduğu cevaplar yaşa göre farklılık göstermektedir.

4.5. Bağımlı Değişkenlerin Bağımsız Değişkenlerle Olan Farklılık Analizleri

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkeni ile farklılığın tespitine yönelik Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılığının Analizi

Grup	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Temel Düzey Ekonomi ve Finans	Kadın	50	57.05	2852,50	1022,500	,057
	Erkek	52	46,16	2400,50		
Bireysel Bankacılık	Kadın	50	54.67	2733,50	1141,500	,279
	Erkek	52	48.45	2519,50		
Emeklilik ve Sigortacılık	Kadın	50	52.29	2614,50	1260,500	,787
	Erkek	52	50.74	2638,50		
Finansal Tablolar	Kadın	50	52.29	2562,00	1211,000	,663
	Erkek	52	49.79	2589,00		
Yatırım	Kadın	50	56.54	2714,00	862,000	,014
	Erkek	52	42.74	2137,00		
Vergi ve Mevzuat	Kadın	50	53.64	2574,50	1001,500	,150
	Erkek	52	45.53	2276,50		
Matematik ve Faiz	Kadın	50	49.18	2311,50	1025,500	,545
	Erkek	52	45.82	2153,50		

Tablo 6 katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçümüne yönelik hazırlanan soru kategorileri ile cinsiyet arasındaki olası farklılığa yönelik bulguları göstermektedir. Söz konusu tabloya göre sadece Temel Düzey Ekonomi ve Finans ($p=,057$, $p<,05$) ve Yatırım ($p=,014$, $p<,05$) boyutları ile cinsiyete arasında farklılık bulunmaktadır. Diğer boyutlarda katılımcıların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu sonuçtan hareketle geliştirilen H_1 hipotezi Temel Düzey Ekonomi ve Finans ve Yatırım boyutunda *kabul edilmektedir*.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin tespitine yönelik hazırlanan sorulara verilen cevapların yaş değişkeni ile olan farklılığın tespitine yönelik testi yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yaş değişkeni ile farklılığının tespitine yönelik Kruskal Wallis yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7. Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılığının Analizi

Grup	Yaş Aralığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	P
Temel Düzey Ekonomi ve Finans	15-24	80	52.49	7.048	,029
	25-34	17	39.32		
	35 ve üstü	5	77.10		
Bireysel Bankacılık	15-24	80	52.49	5.090	,078
	25-34	17	39.82		
	35 ve üstü	5	70.60		
Emeklilik ve Sigortacılık	15-24	80	52.83	1.434	,488
	25-34	17	43.97		
	35 ve üstü	5	55.90		
Finansal Tablolar	15-24	80	50.98	1.881	,390
	25-34	17	46.50		
	35 ve üstü	5	66.60		
Yatırım	15-24	80	48.57	3.888	,143
	25-34	17	46.59		
	35 ve üstü	5	73.10		
Vergi ve Mevzuat	15-24	80	48.90	,190	,910
	25-34	17	51.22		
	35 ve üstü	5	53.30		
Matematik ve Faiz	15-24	80	46.71	,585	,746
	25-34	17	52.06		
	35 ve üstü	5	44.50		

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçümüne yönelik hazırlanan soru kategorileri ile yaş değişkeni arasında sadece Temel Düzey Ekonomi ve Finans ($p=,029$, $p<,05$) ve Bireysel Bankacılık ($p=,078$, $p<,05$) boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle geliştirilen H_2 hipotezi sadece Temel Düzey Ekonomi ve Finans ve Bireysel Bankacılık boyutunda **kabul edilmiştir**. Söz konusu farklılığın 15-24 yaş arası katılımcılardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Finansal okuryazarlık paranın nasıl kazanılabileceği, kazanılan paranın ne zaman nereye ve ne şekilde harcanabileceği, mümkün olan birikimin ne zaman

ve ne kadarının yapılabileceği, yatırımın neye, ne zaman ne ölçüde yapılacağı gibi soruların cevap bulduğu yetidir. Bu hususta belirtilmesi gereken asıl husus finansal okuryazarlığın kişiye çok daha fazla para kazanmayı garanti etmediği fakat mevcut durumu çok daha ileri düzeye çıkarabileceğidir. Zira çalışmanın yapıldığı süreçte bireylerin belirttiği en önemli yargı ay sonunu getirmek bu denli zor iken, birikim yapabilmenin imkânsız olduğu idi. Son zamanlarda ülkemizde yaşanan ekonomik dalgalanmalar bireyleri bu konudaki umutsuzluğunu arttırmaktadır.

Bireylerin, gündelik hayatta karşılaştığı temel finansal durumlara karşı sorunları acil çözümlenebilir ve bilinçli kararlar almasını sağlayan bir yeterlilik olarak da ifade edilebilen finansal okuryazarlığa verilen önemin artırılması gerekmektedir. Dünyada başta ABD, Avustralya, Kanada, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde finansal okuryazarlık konusunda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Bireylere kişisel finans durumlarını idare etme yeteneği sağlayan finansal okuryazarlık, ulusal bazda özel eğitim programları, kurum içi zorunlu eğitimler ve üniversite ve milli eğitim kurumlarında verilecek derslerle artırılmalıdır.

Harran Üniversitesi Suruç Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan bu araştırma ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit ederken bu husustaki farkındalığı arttırmak amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları ve çalışma süresince yapılan görüşmelerde öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin yeterli olduğu ve söz konusu bilgiyi müfredat dersleri aracılığı ile elde ettiği tespit edilmiştir. Özellikle Bankacılık, Sigortacılık ve Finans Bölümü öğrencilerinin sayıları da dikkate alındığında ekonomi ve finans bilgilerinin diğer iki bölüm öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Söz konusu bu durumun öğrencilerin almış oldukları dersler ve içerikleri ile doğrudan ilgili olduğu açıktır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ve cinsiyet gibi demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olup olmadığının tespitine yönelik oluşturulan hipotezlerin tespitinde alt grup değişken sayıları dikkate alınarak Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçümüne yönelik hazırlanan soru kategorileri ile cinsiyet arasındaki

farklılığın sadece Temel Düzey Ekonomi ve Finans ($p=,057$, $p<,05$) ve Yatırım ($p=,014$, $p<,05$) boyutları mevcut olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçümüne yönelik hazırlanan soru kategorileri ile yaşları arasındaki farklılığın ise sadece Temel Düzey Ekonomi ve Finans ($p=,029$, $p<,05$) ve Bireysel Bankacılık ($p=,078$, $p<,05$) boyutunda olduğu ve söz konusu farklılığın 15-24 yaş arası katılımcılardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Öte yandan araştırma sürecinde öğrencilerle yapılmış olan görüşmeler ışığında, öğrencilerin çoğunluğunun lise yıllarından çalışmaya başladığı, para kazanma ve ev geçindirme sorumluluğuna girdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu noktadan hareketle araştırma sonucunda öğrencilerin yeterli düzeyde çıkan finansal okuryazarlık düzeyini bir kısmının erken iş hayatına atılmalarından kaynaklandığını söylenebilir. Öte yandan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarının yetersiz olması hatta birçoğunun anne babasının okuryazar olmaması öğrencilerin bu husustaki umutsuzlukları ve alışkanlıkları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık alışkanlıklarının ve düzeylerinin artırılması geliştirilmesi için müfredat dersleri artırılabilir. Ayrıca öğrencilerin bu konuda yapılan organizasyonlara yönlendirilerek finansal okuryazarlık eğitimlerinden faydalanmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Beal. Diana J. and Delpachitra.Sarath B. (2003)."Financial Literacy Among Australian University Students",Economic Papers, 22(1):65-78
- Chen. H. and Volpe. Ronald P. (1998)."An Analysis of Personal Finance Literacy Among College Students", Financial Services Review, 7(2):107-128.
- Demir. G., Cihangir.M. ve Şak.N. (2016). Demografik Özelliklerin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Multinomial Logit Model İle İncelenmesi Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 4(25): 430-438.
- Er, B. ve Taylan, A. E. (2017). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi. Aralık 7(14).
- Kılıç. Y., Ata. H. Ali ve Seyrek. İbrahim H. (2015) Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 66:129-150.
- Kul, S. (2014), İstatistik Sonuçlarının Yorumu: P Değeri Ve Güven Aralığı Nedir?, *Ekstraplevral*, s. 12, <http://www.toraks.org.tr/uploadFiles/book/file/1832014154715-113.pdf>, E.T. 01.01.2018
- Moore. D. L. (2003). Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge.Behavior,Attitudes.And Experiences. Washington State Department of Financial Institutions
- Nidar. S. R. Ve Bestari, S. (2012). Personal Financial Literacy Among University Students (Case Study At Padjadjaran University Students. Bandung. Indonesia), World Journal of Social Sciences. 2(4). 162-171.
- Organisation for Economic Co-operationand Development (2013). PISA 2012, Assessment and Analytical Framework.
- Öztürk E. ve Demir Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 68
- Sarıgül H. (2014). A Survey of Financial Literacy Among University Students, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim
- Saunders. M. Brown. R and Beresford. R (2006). You OweIt To Yourself: The Financially Literate Manager, Accounting Forum. 30 (2):179-191

- Seyrek İ. H. ve Gül M. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Niyeti: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,15(2).
- Şamiloğlu. F. Kahraman Y. E.. Bağcı H. (2016). Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı
- Şahin. M. ve Barış. S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2):77-103.
- Temizel, F. (2010). Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık, İstanbul Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Tuna, G. ve Ulu, M. O. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2015), Aylık bülten. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Mai n+ Menu/Yayinlar/TCMB+Bulten/TCMB+Bulten>, E.T. 20.09.2018.